

OEVERZWALUWEN: MOOIE VLIEGERS OP SOMS LASTIGE PLAATSEN

Gerrit Visscher

Onder de titel "Oeverzwaluwen: mooie vliegers op soms lastige plaatsen" schreef ik in *De Kruisbek* van december 2002 (jrg. 45, nr. 5) een artikel over de problematiek met broedkolonies van oeverzwaluwen in de nieuwbouwwijk Vathorst in Amersfoort-noord. Behalve de broedkolonie in de opgeslagen zandberg waar de motorcrossers zo gek op waren ontstond er vrij plotseling nog een tweede kolonie. Een controleur van de Algemene Inspectie Dienst (AID) van het ministerie van LNV was namens een verontruste burger geweest op een aantal bouwputten waarin oeverzwaluwen af en aan vlogen en waarin allerlei holletjes in de wanden ontstonden.

41 nestholtes

Op 3 juni 2002 heb ik met deze AID-controleur de locatie bekeken. Op vier plaatsen was een ca. 2 meter diepe bouwput gegraven, waarin al betonnen funderingen voor woningen waren opgetrokken. Rondom deze in het vierkant geplaatste funderingen was een enkele meters brede strook grond vrijgehouden ten behoeve van de verdere opbouw van de woningen. Die strook grond lag dus onder het maaiveld en de loodrecht gegraven wanden bestonden uit mooi, geelbruin dekzand.

Vathorst ligt namelijk op de overgang van Vallei naar Eemland en het landschap is daar door de boeren ontwikkeld vanuit zogenaamde dekzandruggen, waarop ze zich als eersten vestigden. Het gebied behoorde tot de voormalige gemeente Hoogland en die naam was niet toevallig gekozen. Dit dekzand kent een mooie gelaagde structuur en oefende blijkbaar een enorme aantrekkingskracht uit op de uit hun overwinteringsgebieden teruggekeerde oeverzwaluwen.

Overall in het gebied waren bouwmachines en bouwvakkers actief. De drie bouwputten werden droog gehouden door een continu draaiende bronbemaling, maar ook dit mocht de vogels niet afschrikken. Blijkbaar waren ze tijdens een rustige periode in het weekend vrij snel begonnen met het graven van broedholtes, want de bouwvakkers ter plaatse hadden het nog niet door.

Alhoewel in drie van de vier putten krabgaten aanwezig waren, bleek het overgrote deel van de holtes zich slechts in één bouwput te bevinden. Blijkbaar was hier de bodem het meest geschikt voor het graafwerk van de vogels. We telden daar 41 bezette nesten door ieder holletje met een zaklamp te onderzoeken.

Tijdens zo'n inspectie krijg je veel bewondering voor het graafvermogen van zulke kleine vogels, die je helemaal achter in zo'n graafpijp vanaf hun nestje zitten aan te staren. Op dat moment was de broeddrift nog niet optimaal en vlogen ze bij het weglopen voor de nestingang meestal snel naar buiten. Toch was duidelijk dat hier een beschermde vogelsoort tot broeden was gekomen of ging komen en dat

de ontwikkeling van deze broedsels op gespannen voet zou komen te staan met de ontwikkeling van dit bouwproject.

Flora- en faunawet

Per 1 april 2002 is de Flora- en Faunawet als vervanger van o.a. de vogelwet in werking getreden. De wet kent een "*nee, tenzij ....*" principe, wat inhoudt dat veel handelingen ten aanzien van beschermde dieren in principe verboden zijn en dat daar slechts bij uitzondering van kan worden afgeweken.

Zo is het *opzettelijk verontrusten* van beschermde dieren verboden (art. 10) en zegt art. 11 dat het verboden is om nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren te beschadigen, vernielen, uit te halen, weg te nemen of te *verstoren*.

Het eerste verbod leek niet te worden overtreden, maar het tweede duidelijk wel indien de bouwwerkzaamheden zouden worden doorgezet. Bij het verder opbouwen van de buitenmuren op de fundering zou er zoveel drukte ontstaan dat het voor de vogels wel heel erg moeilijk zou worden om hun jongen te kunnen voeren. Bovendien zou het uitgegraven deel met daarin de nestopeningen op enig moment weer worden volgestort.

Op dat moment was er echter nog weinig aan de hand. In de omgeving werd wel gebouwd, maar nog niet in de bouwput. De wet was nog niet overtreden en dus was er ook geen verdachte. Als opsporingsambtenaar heb je dan de (morele) plicht om het niet zover te laten komen dat er wel proces-verbaal moet worden opgemaakt. Daarom werd contact gezocht met de verantwoordelijke uitvoerder. Hij wist nog niet van het ontstaan van een bijzonder kinderdagverblijf in zijn bouwput.

Zorgplicht (art. 2)

De man werd gewezen op het zorgplicht-artikel in de wet. Dit houdt in dat *een ieder* voldoende zorg in acht neemt voor de in het wild levende planten en dieren, alsmede voor hun leefomgeving.

De wet kent de mogelijkheid van ontheffing van een verbod, maar dat geldt op grond van Europese regelgeving (vogelrichtlijn) nauwelijks voor vogels. Onthefingverlening was daarom niet aan de orde.

De uitvoerder was zeker geïnteresseerd in de vogels, maar gaf ook meteen te kennen dat van uitstel van het bouwen geen sprake kon zijn. Dat zou grote economische schade veroorzaken. Binnenkort zou de drainage worden gestaakt en moest een deel van de bouwput weer worden opgevuld.

Oeverzwaluwen hebben een broedtijd van slechts 2 weken, waarna de jongen na ongeveer 3 weken uitvliegen. Daarna volgt vaak nog een tweede broedsel.

Ons voorstel om tot aan de bouwvakvakantie in juli geen verdere werkzaamheden in die bouwput uit te voeren zodat in ieder geval deze bestaande broedsels normaal konden uitvliegen bleek volgens de uitvoerder niet haalbaar.

Er werd contact gezocht met een beleidsmedewerker van het ministerie van LNV. Onder dit ministerie ressorteert ook de AID. Het bleek dat de wet weliswaar per 1 april was ingevoerd, maar dat er in juni nog de nodige zaken moesten worden

uitgewerkt. Daardoor was het volgens deze ambtenaar (nog) niet mogelijk om de bouwwerkzaamheden op straffe van een dwangsom stil te leggen. Een belangrijk gegeven daarbij is dat het zorgplichtartikel geen eigen strafbaarstelling kent. Er staat geen sanctie op.

Omdat de uitvoerder wel bereid was om mee te denken over een mogelijke oplossing en hij besepte dat bij daadwerkelijke verstoring/vernietiging van de broedsels zijn bedrijf een fikse boete riskeerde, werd de volgende tussenoplossing bedacht.

Tussenoplossing

De broedlocaties zaten allemaal hoog in de steile wanden, net onder de toplaag van het maaiveld. Dit is normaal bij oeverzwaluwen, maar vormt vaak een risico bij menselijke betreding. Nesten kunnen gemakkelijk instorten. De bouwvakkers dienden daarom goed te weten waar zich de bezette nesten bevonden. Bovendien was het gewenst om te voorkomen dat nog meer broedsels zouden worden gegraven. Ieder nieuw en later gevestigd nest zou de broedtermijn verlengen en het risico op mislukken door de bouwwerkzaamheden vergroten. Dit gold natuurlijk ook voor tweede of zelfs derde broedsels in de bestaande holtes.

Besloten werd om stroken plastic folie over het talud te hangen en daarbij het bij zwaluwen meest geliefde deel van de steile wand af te dekken. Nieuwe holtes konden daardoor niet meer worden gegraven. De bestaande holtes die bebroed waren, werden uiteraard ontzien. Zij werden met een spuitbus gemarkeerd, waardoor de aannemer wist voor welke holtes hij geen plastic mocht hangen.

W.A. van Dijk

W.A. van Dijk

W.A. van Dijk

W.A. van Dijk

W.A. van Dijk